

BEVEZETÉS

Soha nem gondoltam volna, hogy egyszer *madarakat* nézegetve fogom tölteni napjaim egyrészét. Aztán az is bekövetkezett.

Szívesen gyönyörködöm kecses formájukban, akrobatákat meghazudtoló légtornász mutatványaikban, villámgyors mozdulataikban, a légteret uraló virtuozitásukban. A levegő urai ők, és ezt pontosan tudják is. Teszik mindezt játszi könnyedséggel, meghazudtolva a fizika törvényeit, a természet követelményeit.

MADARAKRÓL ÁLTALÁBAN

A franciaországi lascaux –i barlangban az őskorban emberek madárfigurákat készítettek. A madarak 160 millió évvel ezelőtt, a jura korszak idején fejlődtek ki. Könnyű, kicsi, arányos és tollas testet alakítottak ki maguknak, évmilliók alatt fejlődött ki sokféleségük.

Később a dinoszauruszokkal együtt kihaltak, helyettük új csoportok jöttek létre. Tízezernél több fajta létezik, köztük olyan, amelyben az apa végzi a szülői gondozást, másokra a csőszerű csőr jellemző, megint mások a tengerben élnek. Szokatlan szaporodási módszerei vannak. Némelyek szokatlan tulajdonságokkal rendelkeznek, például egyszerre tudnak énekelni és levegőt venni, illetve egyszerre több hangot kiadni, a fülemüle például négyet.

A madarak a déli féltekéről terjedtek el világszerte akkor, amikor a többiek már kihaltak. A tollas dinoszauruszok nem repültek jól, szájukban fogak voltak. A madarak ősei a hüllőmedencéjű dinoszauruszok egy csoportjából alakultak ki 100 millió évvel ezelőtt, a kréta korban. A legkorábbi ismert madárszerű lény az Archapteryx még hosszú csontos farokkal és fogakkal rendelkezett.

1676-ban rendszerezték őket először, majd Carl Linnaeus osztályba sorolta őket. Testfelépítésükben az agynak döntő szerepe van, sok apró idegsejttel rendelkeznek. Mellső végtagjaik szárnyakká módosultak.

EZ-AZ A MADARAKRÓL, ÚGY IS, MINT ALSÓÖRSI UTCÁK NÉVADÓIRÓL

Alsóörsön több utca viseli különböző madarak nevét. Nézzük, melyek ezek!

CINEGE KÖZ: Kis termetű, mozgékony, agresszív, hasznos madárka. Énekével védi területét. Szereti az erdőket, az öreg fák odúit, azokban költ. Utódait felneveli.

FÁCÁN KÖZ: A tyúkalakúak közé tartozik. Eredetileg a Kaukázus környékén élt, ma Amerikában és Európában is otthonos. A hímeket kakasnak, a nőstényeket tyúknak, a fiatalokat csirkének nevezzük. Nálunk a legkedveltebb apróvad, csak tenyésztett állományból vadászható.

FEKETERIGÓ UTCA: (*Turdus merul*) a verébalakúak rendjébe tartozik, a légyfélék családjába. A legősibb őshonos eurázsiai madárfaj. Számos alfaja él környezetünkben, jól alkalmazkodik az emberek közelségéhez. A hímek teljesen feketék, csőrük narancssárga, a tojók és a fiatalok barnás színűek. Már hajnalban énekelnek. Szívesen esznek szúnyogot (a levegőben kapják el őket), gilisztát, télen bogyós növényeket,

zöltséget. Évente háromszor költenek. Ha fészük megsérül, elhagyják és máshová költöznek. Hazai állományuk állandó.

FOGOLY KÖZ: A fogoly (*perdix perdix*) a madarak osztályába, a tyúkalakúak rendjébe, a fácánfélék családjába tartozó vadonélő háziállat. Október 1 és december 31 között vadászható. Csak hideg tél esetén kóborol el. A mezők madara, a megművelt, változatos vidéken érzi jól magát. 1987-ben megkapta az „Év madara” címet. A fehér fogoly északon otthonos. Érdekes a tollazata, az üreges részben levegő van.

Cinege, fogoly, galamb, pacsirta

GALAMB UTCA: Már az ókorban kedvelt és tenyésztett madár volt. A baromfiak családjába tartozik. Hasznos, mert főleg a gyommagvakat, csigákat, hernyókat szedi fel, amelyek károsak a mezőgazdaságban. Nagy területet kalandoznak be. Külsőjük változatos. A leggyakoribb a szirtigalamb házasított alfaja. Az egész Földön megtalálhatók, negyvenkét nem és háromszáztizenhárom faj tartozik családjukba. Búgó hangjuk van, jól repülnek. A hímek is költenek. A párban élőket gerlének nevezi a magyar nyelv. Családnévként is előfordul és Columbia neve is tőlük származik. A postagalamboknak kifinomult tájékozódóképességük van, nagy távolságról is haza találnak. Repülési sebességük 800-1000 méter/perc.

KAKUKK UTCA: A kakukkalakúak rendjébe, a kakukkfélék családjába tartoznak. Európában és a mérsékelt övű Ázsia nagyrészen előforduló madarak. A telet Dél-Kelet Ázsiában töltik. Rövid távú repülő. Fészkelőállományuk egymillió, egymillió-negyvenezer, számuk mérsékeltten nő. Tollazatuk szürkés-kék csíkozású, farkuk tizenkét tollból áll. Rovarokkal, hernyókkal táplálkoznak. Elijesztik a kisebb madarakat a fészükéből, hogy saját tojásaikat rakják bele. Vándor- és dajkamadarak.

Kakukk, fécán, feketerigó

PACSIRTA UTCA: A verébszerű madarak rendjén belül az éneklők csoportjába tartoznak. Karcsú, de erős természetűek. Föld vagy talajszíneűek. Lábuk rövid. Szárnyuk hosszú és széles, a végén csapott farokkal. Hímek és nőstények egyforma színűek. Csüdjükét elől-hátul négyszögletű pajzsok fedik, ezzel elütnek minden más madártól. A szabad térségeket szeretik, erdőben csak egyes fajaik élnek.

SAS UTCA: közéjük tartoznak a legnagyobb, legnemesebb fajok, például a szirti és a kőszáli sas. Kiterjesztett szárnyátávolsága eléri a két métert. Néha az embert is megtámadja. Nálunk nem gyakori. pusztuló faj

SEREGÉLY UTCA: (*Sturnus vulgaris*) A róla elnevezett családba tartozó, nagyon változó, de általában sötétebb vagy helyenként, illetve időnként világosabb színű madarak. Gyakran, helyenként nagy seregekben együtt élnek. A költésük idején „hasznos rovarirtók”, azonban a gyümölcsök érésekor nagy károkat okozhatnak.

Seregély és sirály

SIRÁLY PARK: (*Larus*) A róla elnevezett családba tartozó nemzetség. Csapott végű farok és nagyon egyöntetű színezet jellemzi. Nálunk csak a danka sirály fészkel, a többi átvonuló, ritka vendég. A kisebb fajok csak csóka, a nagyobbak esetleg sas nagyságúak. Majdnem mindegyiknek négy ujja van, az első hármat úszóhártya köti össze. Szárnyuk nagy, hosszú és széles. Apró testalkatúak, tollazatuk nagyon sűrű. Száztíz fajuk ismeretes. Többnyire költözőmadarak. Háromféle alfajuk: sirályformák, csérformák, ollócsőrűformák. Kitűnő úszók, kitartó repülők. Fő táplálékuk a hal.

ZÁRSZÓ

Miként a művészet a világ minden rezzenésére reagál, megörökíti azt, így a madarak esetében - mint a minket körülölelő természet részei -sincs másképpen.

Kovács Piroška